

TÓTH LÁSZLÓ

BÚCSÚ HELYETT – KULCSÁR FERENC RŐL ÉS -HEZ*

Azt gondolom, van abban valami magasabb értelem, hogy Kulcsár Ferenc költői pályájának legelején egy olyan vers áll – Dúdor István festménye alá írta, *Az idő hallgatása* –, amelyet egy képzőművészeti alkotás ihletett, s földi pályája legutolsó szakaszát is legfőképpen képző- és fotóművészekhez – Jakoby Gyulához, Tóthpál Gyulához, Janiga Józsefhez és Lipcsey Györgyhöz (mint korábban is annyiakhoz) – címzett, általuk inspirált opusok jellemzik. E nevezetes Dúdor-képen egy emberalak ül a kozmosz közepén, a semmibe vetve, s árvaságával mégis a *minden* ellen tüntet, azzal perel, így adva értelmet a létnek s létezésnek. De hosszan sorolhatnánk barátunk további nagy verseit, melyekben *kép és ihlet, látás és gondolat, gondolat és hit, hit és lázadás* oly szorosan kapaszkodnak egymásba, mint keveseknél, mint csak az igazán nagyoknál. Mert az emberi lélek tartományai határozzák meg egész pályáját, ez iker-minőségek adják annak belső egységét, a nyers valóságtól a transzcendens felé tartó ívét is. Élet és irodalom szétválaszthatatlanul egy volt nála mindvégig; ugyanazok a kompozíciós elvek működtették életét is, mint amelyek mentén életműve is kibontakozott, beteljesedett. Bár most még, lehet, nem látjuk teljesen, de a *teljességet* hagyta maga után – műveivel, műveiben. Az emberlét ellentétes pólusait volt képes egybefogni minden pillanatban; *lelkiség és közéletiség* egységét kevesen tudták nála érvényesebben, hitelesebben élni, képviselni. Amiről pedig rendre meg szoktunk feledkezni, szerkesztőnek is céhének elsőrangú mestere volt, azok közül való, akik a legmagasabb szinten s hivatásként értelmezték s élték meg szakmájukat, akik még meg tudtak örülni egy rossz mondattól, félrecsúszott kifejezéstől. S mindeközben az sem érdekelt, hogy miközben fegyvert (is) fogott eszményeiért – „A hit cselekedetek nélkül halott”, tudjuk jól Jakab apostoltól –, sebetek is kapott. S amikor már nem volt fegyver ellene, támadói elhallgattatták, elhallgatták, letagadták, kitalították kánonjaikból. De nem pártoltak el tőle olvasói, a legkisebbektől a legkülönbözőbb rétegek legszélesebb

köreiig, ami vigaszt adott számára a széles körű, költői-írói teljesítményéhez méltó kritikai elfogadás hiányával szemben is. Mialatt a méltatlan és nemtelen támadásokat is igyekezett méltósággal viselni, miként súlyos fizikai és lelki szenvedésekkel teli, hosszan elnyúló betegségét is.

Kerek ötven éve, hogy Kulcsár Ferencel először találkoztam személyesen. Bár korábban is egybeterelt már bennünket a sors, amikor az előző évben az Új Ifjúság együtt hozta – Varga Imréével együtt – első verseinket. Azóta minket, hármunkat, együtt tartottak számon, s bár ha szét is váltak útjaink, azok párhuzamosan haladtak tovább. Közös eszményeink, értékeink s hitünk az értelem diadalában egy életre egybekapcsoltak bennünket, még ha nem is ugyanazon a nyelven mondtuk, mondjuk ugyanazt. Mert meggyőződésem, barátunk is tovább fogja mondani ugyanazt velünk. Legutóbb, s most már utoljára, az elmúlt esztendő végére Vilcsék Béla nemzedékünknek, s ezen belül hármunk pályájának szentelt *Hármaskönyve* hozott egy fedél alá minket, amit Feri még megélhetett, s röpké időre talán még halálos betegség szorításából is kiemelte őt.

Amikor Kulcsár Ferenc haláláról barátainktól értesültem, előkerestem egy réges-régi interjúmat, s azon gondolkodtam, lehet-e, illik-e valakit a maga szavaival búcsúztatnunk, nem utal-e ez saját mondandónk hiányára. Csakhogy ő több mint negyedszázada is ugyanazt mondta magáról, amit ma is feltétlenül el kell mondanunk róla. Írói pályája első húsz évében, mondja, az *élet* volt fontos a számára, s nem a *lét*. Mivel azonban az élet a lét egysége felé tart – az élet alatt a szubjektív életet, a lét alatt az *isteni ént* értve –, tékozló fiúként neki is haza kellett találnia az *atyai* házba. Ez magyarázza erőfeszítéseit is a világ megértésére. Mert, mondja, a civilizáció dadog, a kultúra beszél. Ugyanekkor – felfogásában – a költő magasabbra képes emelni a teremtést. Magasabbra, a fény felé. Mert szerinte, és ezt mondatja vele a *kultúra* is – a világ szakrális jellegű, nem pedig szekuláris. És szakrális jellegű a kultúra

is, mert a kultúrát ő mint *kultuszt* értette. Kulcsár hívő, vallásos ember volt, aki a világot végső soron teremtettnek, nem pedig létrehozottnak gondolta. Persze, nem a dogma értelmében tartotta magát vallásosnak, s életében nem is fogadott el semmiféle dogmát. Hitte azonban, hogy az ember a Szentlélek temploma. S annak a princípiumnak, amiben ő hitt, két temploma van: az ember és a világ egyetem. A vers a szellemet és a világot pedig újra és újra megteremti és a költői kép által *láthatóvá* teszi. A vers csak okozat, így ő, mely a világban meglévő *ok* miatt születik; ez ok pedig: isten, ezt a világban benne lévő okot nevezte ő istennek. Isten azt jelenti, hogy oda kell visszatérnünk, ahonnan elindultunk. „Én pedig – fejezte be egykori vallomását Kulcsár Ferenc – hiszek a lélek halhatatlanságában.” Mert Isten – minden.

Feri!

Tudod, meséltem, gyerekkoromban, Csehszlovákiához csatolt lurkók az országhatárt képező Dunán át beszélgettünk a Magyarországnak hagyott szőnyi gyerekekkel, udvaroltunk a túlpárti lányoknak, címeiket cseréltünk; a víz hűségesen közvetítette egymáshoz a hangunkat. Tudom, te sem hagytál most el bennünket, csak a *határ* jött közénk, csak valahogy átkerültél a túlsó partra, s ezentúl így beszélgetünk már egymással: verseid, egyéb írásaidd *folyamának* segítségével. Mert csak egyetlen *örök valóság* van, sugalltad nekünk: az *örökkévalóság*.

Te már megérkezted oda.

Pihenj meg, kívánom Neked a Szlovákiai Magyar Írók Társasága és a magam nevében, nyugodj békében.

De bennünket, ahogy eddig tetted, ezután se hagyj nyugton, ezután se hagyj nyugodni.

Mert igaz, az *idő* hallgat, de az *ember* beszél, s életével a létet faggatja szüntelen.

Perelj hát, Feri, perelj csak velünk, értünk ezután is, ahogy eddig tetted felnőtt életed, írói pályád fél évszázadán át, perelj tovább is: nyelvünkért, nemzetünkért, emberi közösségünkért, emberi *egyetemünkért*, értékeinkért, hitünkért.

Istenünkért.